

Een „meesterstuk van Nederweeter boeren-driestheid”

of

Strubbelingen rond de H. Mis van 8 uur op werkdagen in 1865

door

Alfons Bruekers

In het midden van de vorige eeuw was Joannes Erens pastoor van Nederweert. Hij was geboortig van Valkenburg en na Praeses van het Bisschoppelijk College in Weert en professor aan het Seminarie van Rolduc te zijn geweest, werd hij in 1846 tot pastoor in Jabeek benoemd. Die parochie verliet hij in 1852, het jaar waarin hij door de bisschop van Roermond werd benoemd tot pastoor in Nederweert. Hij werd daar de opvolger van de in datzelfde jaar overleden J.J. van Wis.¹⁾

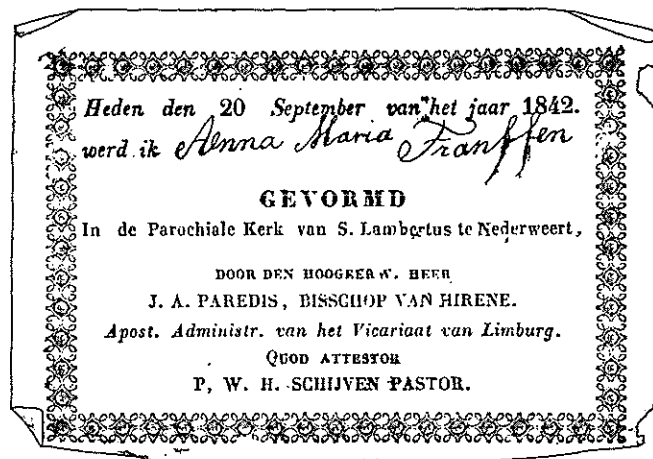
Onder pastoor Erens kwam in 1864 de stichting van de parochie Ospel tot stand, alsmede de vestiging der zusters Franciscanessen uit Heythuizen in 1866. Dat laatste project had sinds de benoeming van Erens in Nederweert de

gemoederen sterk verhit gehouden. De komst van de zusters leidde tot hooglopende ruzies tussen pastoor Erens enerzijds en het kerkbestuur der St. Lambertusparochie anderzijds. We zijn daar zo goed over geïnformeerd dankzij de uitvoerige correspondentie die Erens voerde met de toenmalige bisschop van Roermond, mgr. J.A. Paredis. Weliswaar geeft Erens in die brieven uiteraard zijn persoonlijke visie op de zaak, maar toch biedt de inhoud van die correspondentie een blik achter de schermen van de Nederweeter dorpspolitiek in de zestiger jaren van de vorige eeuw.²⁾ Wij zullen ons in dit verband niet zozeer verdiepen in de stichting van het zustersklooster, als wel met een ander geschilpunt tussen de pastoor en het kerkbestuur: de H. Mis van 8 uur op werkdagen. Hoe deze kwestie ontstond zal zo meteen uit de doeken worden gedaan.

In 1864 was pastoor Erens intensief bezig met het treffen van voorbereidingen voor de vestiging van een zustersklooster in Nederweert. Het lag in de bedoeling dat die zusters zich zouden gaan bezighouden met het onderwijs van de vrouwelijke jeugd. Om die vestiging mogelijk te maken verzocht Erens aan het kerkbestuur van zijn

parochie een jaarlijkse bijdrage van 100 gulden beschikbaar te stellen om zodoende de komst van de zusters te ondersteunen.

Het kerkbestuur (toendertijd genaamd de „Raad der kerkfabryk”) stond onder voorzitterschap van H.H. Greymans. Secretaris was A.H. (Andries) Walkers en penningmeester P. Gubbels. Verder hadden H. Sweron, P.H. Kreyelmans en burgemeester P.J.H. Vullers zitting in het bestuur.

Op 20 september van het jaar 1842 kwam bisschop Paredis in de St. Lambertuskerk het H. Vormsel toedienen

Op nieuwjaarsdag 1865 kwam het kerkbestuur in vergadering bijeen in de sacristie van de St. Lambertuskerk. Omdat men het in het belang der vrouwelijke jeugd achtte dat de Franciscanessen naar Nederweert kwamen, stemde men toe in een jaarlijkse subsidie van 100 gulden. Het kerkbestuur verbond daaraan wel een voorwaarde, namelijk dat de pastoor de H. Mis van 8 uur 's morgens zou verplaatsen naar 9 uur. Er waren namelijk „menigvuldigen klagten” binnengekomen over de verplaatsing van de late mis op werkdagen naar 8 uur. Daardoor werden de oudere parochianen verhinderd om hun Christelijke plichten te voldoen, wegens dat vroege tijdstip.

Twee dagen later ontving pastoor Erens een afschrift van dit besluit met een begeleidend schrijven van secretaris Andries Walkers met daarin het dringende verzoek om nog vóór 8 januari a.s. te antwoorden.³⁾ Erens, die zich hierover bijzonder kwaad maakte, klom nog dezelfde dag in de pen en stuurde een brief op poten naar bisschop Paredis. Daarin bracht hij uitvoerig verslag uit over zijn bemoeienissen met het zustersklooster, en lichtte hij ook zijn standpunt inzake de late mis op werkdagen toe. De brief met ultimatum van het kerkbestuur betitelde Erens als een „Meesterstuk van Nederweerder boerendriestheid en aanmatigheden”. Luisteren wij eens naar wat Erens aan Paredis te vertellen had.⁴⁾

„De zogenaamde Straat hier in Nederweert bestaat grotendeels uit winkeliers en herbergiers. Zij zijn alleen maar uit op vertier en houden de kerkgangers liever tot 12 dan tot 10 uur binnen. Zij slaagden daar ook altijd in toen zowel 's winters als 's zomers de late mis op de werkdagen pas om 9 uur plaatsvond. Voor de wat afgelegen wonende boer was het dan niet meer de moeite waard om aan te spannen. Enkele jaren geleden is daarom, althans in de zomer, de late mis van 9 uur vervroegd naar 8 uur.

Omdat ik veel belang stel in een deugdelijke Christeleering, (vooral omdat daar in Nederweert dringend behoefte aan bestaat) heb ik mijn catechismusonderwijs verdubbeld. Sinds twaalf jaar gaf ik 's winters van Allerheiligen tot Pasen dagelijks catechismusles, op nuchtere maag, een uur vóór de Hoog- of late mis. Toen de parochie Ospel nog niet was opgericht, kreeg ik dus alle schoolkinderen uit Nederweert. Indien ik dan de mis om 9 uur had laten plaatsvinden, zouden de kinderen met een droge boterham moeten ontbijten en op school verblijven totdat het 9 uur was. Wegens het grote aantal kinderen waar het om ging was ik bang dat, omdat zij onbewaakt op school verbleven, daar wel eens een kinderduiveltje of jeugbederver tussen kon zitten.

Ondanks mijn opoffering was er commentaar op het zo vroeg Christeleeren (ofschoon dit gebruik van oudsher zo bestond, alleen niet zo vaak). Nu heb ik deze Advent de catechismusles gesteld van half 11 tot half 12. Zodoende kunnen bijna alle kinderen 's middags thuis gaan eten. De mis op werkdagen heb ik echter onveranderd op 8 uur laten staan. Een uitzondering maak ik voor de lijkdiensten omdat bij de Hoogmis te weinig tijd overblijft voor mijzelf om nog vóór het catechismusonderwijs te ontbijten en mezelf te verwarmen.

MAAR HOE REDELIJK OOK DE MAATREGEL, HOE ALGEMEEN OOK GEVOLGD, HET GESCHREEUW EN GEBALK BLIJFT NIMMER ACHTERWEGE IN ONS NEDERWEERTJE, waar men, wat men ook aanwend, toch bedroevend weinig kerkbezoek teweeg kan brengen. Laat ik als voorbeeld aan U, bisschop, nog enkele staaltjes van mijn verdraagzaamheid tonen: U weet het, nooit bemoeide ik mij met het burgerbestuur. Ik weerde alle twist en geschillen.

- Onder mijn voorganger Van Wis heeft P.J. Vullers (die nu burgemeester is) vóór de preekstoel in de kerk een gesloten bank voor de Gemeenteraad en ook een voor het Armenbestuur ingericht.
- Het kerkbestuur zit, ofschoon het decreet anders wenst, op het koor en wanneer deze heren daar zin in hebben, gaan zij op het oksaal.
- Mijnheer de burgemeester heeft zich een zitplaats op het oksaal toegeëigend. Sterker nog, hij heeft onlangs de nieuwe hulp-

onderwijzer er ook naar toe gelokt door hem de sleutels te verschaffen!

d) Bij het aannemen van zangers voor het koor en het verdelen van de plaatsen in het zangerskoor wordt ik als pastoor niet eens meer geraadpleegd, terwijl mij toch het toezicht in de kerk toekomt.

Maar laat ik deze toch al lang gerekte brief afbreken”.

Tot zover de brief van pastoor Erens aan de bisschop. Ook de bisschop liet over de hele zaak geen gras groeien en stuurde reeds op 7 januari 1865 een antwoord.⁵⁾ Hij verklaarde daarin het besluit van het Kerkbestuur geheel onwettig. „Geen kerkbestuur” zo orakelde Paredis, „heeft het recht om de pastoor voor te schrijven wanneer hij de H. Mis moet lezen. Dat kan de pastoor immers het beste zelf beoordelen. Bovendien is nergens op het platteland de late mis om 9 uur”. Hij vervolgde met de constatering dat het voor hem onbegrijpelijk was dat men durfde te beweren dat 8 uur te vroeg zou zijn voor de mis. Het oude gebruik zoals dat in Nederweert bestond deed daarbij bovendien helemaal niet terzake. De bisschop achtte het onverstandig dat

het kerkbestuur de toekenning van 100 gulden subsidie voor het onderwijs der jeugdigen liet afhangen van zo een willekeurige voorwaarde. Mogelijk, zo eindigde Paredis, is dat besluit zonder nadenken genomen door het kerkbestuur, en zal men er nog wel op terugkomen. Pastoor Erens werd dus volkomen in het gelijk gesteld. Een beëindiging van de verwickelingen betekende dat echter bij lange na nog niet. De vestiging van de zusters Franciscanessen uit Heythuysen zou nog heel wat voeten in de aarde blijken te hebben. Maar het relaas van dié gebeurtenissen bewaren we voor een andere keer.

Noten

- 1) Naar gegevens die zich bevinden op de lijst van pastoors der St. Lambertusparochie, die berust in de sacristie der kerk.
- 2) Archief Pastorie Nederweert, inv. nr. 2. Hierin bevinden zich afschriften van de briefwisseling tussen pastoor Erens en bisschop Paredis. Het taalgebruik in alle geciteerde brieven is enigszins aangepast aan deze tijd. De essentie bleef daarbij uiteraard behouden.
- 3) Brief van het kerkbestuur aan Erens d.d. 3 januari 1865 (datum ontvangst).
- 4) Brief van Erens aan Paredis d.d. 3 januari 1865.
- 5) Brief van Paredis aan Erens d.d. 7 januari 1865.

Nederweert Kerkstraat

De Kerkstraat in Nederweert op een zonnige namiddag omstreeks 1915, gedomineerd door de majestueuze St. Lambertustoren.

